

податкового конгресу (м. Ірпінь, 3 грудня 2020 р.). Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. С. 582-585.

4. Лисенко В. В., Комишнюк Ю. О. Бюро економічної безпеки: шляхи взаємодії під час розслідування фінансових злочинів. Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки: збірник тез Міжнародного податкового конгресу (м. Ірпінь, 3 грудня 2020 р.). Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. С. 249-252.

5. Голодович М. Ю., Приймак Д. О. Бюро економічної безпеки: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. Механізм функціонування громадянського суспільства: збірник тез Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (20 листопада 2020 року) / упоряд. Ю. М. Шевців. Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 77-79.

Демиденко С.М.

аспірант

Харківського національного
університету внутрішніх справ

СУТНІСТЬ НЕГЛАСНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Ефективно протидіяти злочинності не можливо без використання правоохоронними органами негласних форм та методів.

До реформування у 2012 році кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства використання негласних форм та методів здійснювалося під час оперативно-розшукової діяльності як до порушення кримінальних справ, так й під час здійснення досудового розслідування за кримінальними справами. Так, однією із підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності було наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: злочини, що готуються або вчинені невстановленими особами; осіб, які готують або вчинили злочин; осіб, які переховуються від органів розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб безвісно відсутніх; розвідувально-підкривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України; реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членам їх сімей та близьким родичам, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними

органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності [1, с. 10-11]. Тобто, оперативним підрозділам правоохоронних органів було надано право перевіряти інформацію за допомогою оперативно-розшукових заходів та засобів щодо злочинів, що готуються або вчинені невстановленими особами, та осіб, які готують або вчинили злочин.

Сьогодні оперативно-розшукова діяльність визначається як система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. А підставами для її проведення щодо кримінальних правопорушень є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: кримінальні правопорушення, що готуються; осіб, які готують вчинення кримінального правопорушення; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб безвісно відсутніх; розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України; реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності [2].

Як зазначив О.В. Кириченко, похідною від категорії «оперативно-розшукова діяльність» є категорія «оперативно-розшукова протидія» [3, с. 41]. Але автор виділяє проблеми щодо визначення цієї категорії, зокрема: 1) в теорії оперативно-розшукової діяльності відсутнє чітке визначення поняття «оперативно-розшукова протидія злочинам». Це зумовлено різним трактуванням поняття «протидія злочинності», а також реформуванням кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства України, у зв'язку з чим призвело до звуження змісту оперативно-розшукової діяльності; 2) відсутнє законодавче закріплення цієї категорії; 3) різне тлумачення цієї категорії практичними працівниками правоохоронних органів [4, с. 318]. У зв'язку з цим він пропонує визначити оперативно-розшукову протидію злочинам як діяльність оперативних підрозділів правоохоронних органів, яка полягає у використанні гласних і негласних форм і методів оперативно-розшукової діяльності, яка спрямована на виявлення та запобігання злочинам; встановлення осіб, що готують або вчинили злочини; розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування покарання; забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів,

осіб, які надають допомогу або сприяють оперативно-розшуковій діяльності, беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів [5, с. 60].

Таким чином, після реформування кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства проведення оперативно-розшукових заходів дозволяється до встановлення факту вчинення кримінального правопорушення та відкриття кримінального провадження.

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України після відкриття кримінального провадження, використовуючи негласні форми та методи, дозволено проводити негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД), які: 1) пов'язані із втручанням у приватне спілкування: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260); арешт, огляд і виїмка кореспонденції (ст.ст. 261, 262); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); 2) інші види негласних слідчих (розшукових) дій: обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269); аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270); контроль за вчиненням злочину (ст. 271); виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274). Крім того, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 275 «Використання конфіденційного співробітництва») [6].

Аналізуючи зміст норм Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», слід підкреслити, що НСРД є тотожні оперативно-розшуковим заходам. Відмінність полягає лише в суб'єкті – слідчий або оперативний підрозділ, та відповідно, слідча дія або оперативно-розшуковий захід. Як зазначила О.А. Білічак, НСРД становлять цілісну систему, елементи якої чітко корелюються із системою оперативно-розшукових заходів. Виявлені між ними відмінності полягають передусім у правовій природі, суб'єктному складі, напрямках та порядку використання отриманих результатів, а також у процедурі відомчого контролю та прокурорського нагляду за їх здійсненням [7, с. 11].

Таким чином, до відкриття кримінального провадження повинні бути здійсненні оперативно-розшукові заходи щодо документування злочинних дій особи або групи осіб, а з моменту встановлення фактів злочинної діяльності фігурантів та відкриття матеріалів кримінального провадження повинні здійснюватися НСРД.

Не менш актуальним є протидія перешкоджанню кримінальному судочинству у будь-якій формі, оскільки таке перешкоджання можливе на

всіх стадіях правосуддя в рамках кримінального процесу, починаючи з досудового розслідування та закінчуючи остаточним винесенням вироку суддею. Ефективне виконання завдань щодо протидії перешкоджанню кримінальному судочинству неможливо також без використання правоохоронними органами негласних форм та методів.

На думку О.М. Бандурки, оперативні підрозділи повинні відслідковувати ситуацію, що виникає навколо розслідування, вивчати реагування підозрюваних та обвинувачених на слідчі дії, інші процесуальні дії органів досудового розслідування, прокурора, суду стосовно них. Аналізуючи оперативну інформацію, її потрібно не залишати без уваги, а негайно реагувати на відомості про можливу загрозу особам, які приймають участь у кримінальному судочинстві [8, с. 236-237].

При цьому, на наш погляд, під час проведення негласної роботи щодо протидії перешкоджанню кримінальному судочинству необхідно реагувати й на виявленні факти перешкоджання кримінальному судочинству з боку посадових осіб, які є учасниками такого судочинства, а саме слідчих, прокурорів, суддів тощо. Такий принциповий та системний підхід захистить кримінальне судочинство не лише від впливу криміналітету, а й від «внутрішніх» загроз.

Список використаної літератури:

1. Кириченко О. В., Зубач І. М., Новіков О. В., Білий А. В. Оперативно-розшукова діяльність та додержання державної таємниці в країнах СНД: збірник законів про оперативно-розшукову діяльність та державну таємницю : практ. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 464 с.
2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
3. Кириченко О. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам проти громадської безпеки кримінальною поліцією: проблема теорії та практики : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 428 с.
4. Кириченко О. В. Категоріально-понятійний апарат у сфері оперативно-розшукової протидії злочинам проти громадської безпеки. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2015. № 2 (вид. 2). С. 315-320.
5. Кириченко О. В. Место оперативно-розыскного противодействия в системе противодействия преступности. *Leges si Viata*. 2014. № 7/2. С. 58-61.
6. Кримінальний процесуальний кодекс 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
7. Білічак О. А. Теорія і практика проведення негласних слідчих (розшукових) дій оперативними підрозділами СБ України : автореф. дис. ... д.ю.н. : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова

експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Нац. акад. СБ України. Київ, 2015. 33 с.

8. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність : підруч. Ч. 1. Харків : Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.

Derkach L.M.

Professor of Psychology Department

Dnipro Humanitarian University

Doctor of Psychology, Professor

PSYCHOLOGICAL APPROACHES TO CRIMINAL BEHAVIOR AND GLOBAL CRIME TRENDS DURING COVID-19

The criminal justice field places a deep-rooted emphasis on understanding psychological and criminology theories for why people commit crimes. Psychological research on criminal behavior is flourishing the last three decades [1;2;3;4;5;6;7;8], and provides relatively detailed descriptions why individuals commit crime. Key concepts and principle tenets of major three psychological approaches to antisocial, criminal behavior of an individual are presented in **Psychodynamic Theory, Behavioral Theory and Cognitive Theory**. The aim of the present study is to examine how psychological contributions of the three above mentioned theories could be purposefully integrated into contemporary post-COVID-19 Criminology, and trace peculiarities of global crime trends during the pandemic.

What is specific about psychological theories of crime? Why do so many explanations exist and for centuries there is no unanimity in conceptual backgrounds among psychologists on the issue discussed. We share the explanation in accordance with which psychology of crime centers on the focus of an individual's traits which are versatile, and are inseparably associated with his/her cognitive processes, personality, intelligence, learning, planning, decision-making, etc.

The early origin of the criminal behavior research dates back to Charles Goring (1870-1919) who was the first to reveal the link between crime and flawed intelligence of a personality. The next research was conducted by Gabriel Tarde (1843-1904) who concluded that individuals learn various types of behavior (including criminal) from each other and imitate one another (Jacoby, 2004).

A scan of literature related to **Psychodynamic Theory** identified its principal notion which accounts for crimes, namely: **individual's early childhood experience** which is treated as a predisposition for committing future crimes. The founder of the theory - Sigmund Freud (1856-1939) developed a new approach to the structure of a personality: the id, the ego and the superego. He also postulated several principles (the pleasure and the reality principles) which suggest the idea that criminals are aggravated and frustrated because constantly refer to unhappy